

Розділ 2. Педагогіка навчальної діяльності

Лекція 9. Дидактика як наука. Сутність навчальної діяльності.

Дидактика як галузь педагогіки, її виникнення і розвиток. Створення Я. Коменським наукових підвалин дидактики. Основні завдання сучасної дидактики. Основні категорії дидактики. Сутність та завдання навчання. Процес навчання як основний шлях отримання освіти, засвоєння суспільно-історичного досвіду. Рушійні сили навчального процесу. Процес навчання як основний шлях отримання освіти, засвоєння суспільно-історичного досвіду. Протиріччя навчального процесу: між засвоєними знаннями і новими фактами; науковими знаннями і життєвим досвідом; між методикою викладання і розумінням навчальної інформації; між прийнятими учнями пізнавальними і практичними завданнями, що висувуються ходом навчання і наявним рівнем знань, умінь і навичок учня, рівнем його розумового розвитку. Методи науково-педагогічних досліджень.

Лекція 10. Закономірності навчального процесу. Принципи навчання.

Закономірності навчального процесу (за І. П. Підласим). Зовнішні закономірності (загальні та конкретні). Загальні закономірності навчання (закономірності мети навчання – залежність навчання від потреб суспільства, розвитку педагогічної науки і практики; змісту навчання – мети, цілей навчання, вікових можливостей учнів, матеріально-технічної бази навчального закладу; якості навчання; управління навчання; методів навчання; стимулювання навчання). Конкретні закономірності (дидактичні, гносеологічні, психологічні, кібернетичні, соціологічні, організаційні). Внутрішні закономірності (залежність навчання від: пізнавальних і практичних завдань, рівня сформованості знань, умінь і навичок; взаємодії вчителя і учня; активності учня; структури й послідовності навчальних завдань тощо).

Поняття та характеристика принципів навчання. Педагогічні умови реалізації принципів навчання в діяльності викладача.

Освітнє цілепокладання. Індивідуальна освітня траєкторія. Рефлексія в навчанні.

Лекція 11. Структура навчального процесу.

Основні етапи оволодіння знаннями: сприймання, усвідомлення, осмислення, запам'ятовування, закріплення, узагальнення і систематизація, застосування на практиці. Структура навчального процесу: цільовий, мотиваційний, змістово-операційний, контрольний-регулюючий, оціночно-результативний компоненти. Аналіз і оцінка навчальної діяльності.

Види навчання (догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання, модульне навчання).

Лекція 12. Методи навчання.

Поняття про метод навчання. Прийоми та засоби навчання. Основні функції методів навчання: навчальна (методи сприяють набуттю учнями

знань, умінь, навичок); виховна (методи сприяють формуванню певної системи емоційно-ціннісних ставлень особистості до навколишнього світу); розвивальна (полягає у розвитку пізнавальних процесів); спонукальна (полягає у стимулюванні інтересу учнів до навчання, формуванні позитивних мотивів навчання); контрольо-коригуюча (дають можливість перевірити рівень засвоєння учнями знань, сформованості вмій і навичок).

Різні підходи до класифікації методів навчання:

– за джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні та практичні (С. Петровський);

– за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи вивчення нового матеріалу, методи закріплення, методи формування умінь і навичок, методи застосування знань на практиці, методи перевірки знань (М. Данилов, Б. Єсіпов);

– за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі (М. Скаткін, І. Лернер);

– класифікація методів навчання на основі системного підходу: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності, методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальною діяльністю (Ю. Бабанський);

– за категоріями теорії пізнання: дедуктивні та індуктивні, чуттєві й абстрактні, теоретичні і практичні;

Активні та інтерактивні методи навчання, їх характеристика. Вибір методів навчання. Фактори, що впливають на вибір методів навчання. Основні вимоги до використання методів навчання.

Лекція 13. Інноваційні технології активізації навчальної діяльності

Технологічний підхід в освіті. Інновації як засіб активізації навчання в закладах освіти. Інноваційний потенціал педагога. Сутність та поняття педагогічної технології. Підходи. Співвідношення понять «технологія» та «методика». Основні якості сучасних освітніх технологій і критерії технологічності педагогічного процесу. Критерії технологічності: системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація. Підходи до класифікації педагогічних технологій. Особистісно-орієнтовані технології навчання. Технології розвивального навчання. Інтерактивні та ігрові технології. Діалогово-комунікаційні технології.

Лекція 14. Форми навчання. Контроль та оцінка як педагогічні категорії.

Форми організації навчання, їх становлення, характеристика. Загальні форми організації навчання: за кількістю учнів (фронтальні, групові, індивідуальні); за місцем навчання (шкільні, позашкільні); за дидактичною метою (форми теоретичного навчання, форми практичного навчання, форми трудового навчання, форми змішаного навчання); за тривалістю (класичний урок, спарені уроки, спарені скорочені уроки, уроки-модулі). Спеціальні

форми організації навчання: урок, семінар, лекція, консультація, факультатив, домашнє завдання, додаткове заняття, залік, екзамен.

Класно-урочна форма навчання в її історичному розвитку. Вимоги до сучасного уроку. Типи уроків: набуття нових знань, формування нових умінь, узагальнення і систематизація вивченого, контролю і корекції знань і умінь, практичного застосування знань і умінь, комбінований; їх структура. Нестандартні уроки. Підготовка вчителя до уроку. Педагогічний аналіз уроку. Основні критерії ефективності уроку.

Сучасні форми навчання. Системи навчання, спрямовані на модернізацію класно-урочної системи: белл-ланкастерська система взаємного навчання (Е. Белл, Дж. Ланкастер), мангеймська система (Й. Зікінгер), спеціалізоване навчання, групове навчання, пінетка-план (К. Уошберн), батавія-план (Дж. Кеннеді), дальтон-план (Е. Паркхест), бригадно-лабораторна система, система Трампа, система не градуєваних класів, система відкритих шкіл тощо.

Контроль та оцінка як педагогічні категорії. Психолого-педагогічні вимоги до перевірки та оцінки знань, умінь і навичок. Види контролю: попередній, поточний, періодичний та заключний. Методи контролю: усний, письмовий, графічний, програмний. Основні параметри якості знань: міцність, повнота, глибина, гнучкість, конкретність, системність, інші. Рівні знань: розпізнавальний, репродуктивний, продуктивний або реконструктивний, творчий. Стимулююча та корекційна роль оцінки. Врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі оцінювання їх навчальних досягнень. Позиція В. Сухомлинського щодо оцінювання. Методика перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок Ш. О. Амонашвілі й В. Ф. Шаталова, та ін. Ідея безоціночного навчання (вальдорфські школи тощо). Самоконтроль та самооцінка. Ефекти суб'єктивізму оцінки. Аналіз основних причин суб'єктивного оцінювання педагогом знань, вмінь і навичок учнів.

Лекція 15. Ефективні стратегії самонавчання

Стратегії та технології ефективного самонавчання сучасних студентів. Система успішного самонавчання. Метод інтервальних повторень. Метод архівування. Технологія роботи з інформацією "SQ3R" (Survey, Question, Read, Recite, Review) Кодування. Скечноутинг. Розвиток навичок самонавчання сучасних студентів. Відпрацювання теоретичного матеріалу. Тренінгове заняття з розвитку навичок продуктивного самонавчання.

Лекція 16. Педагогічна майстерність.

Специфіка професії вчителя. Вимоги до особистості педагога. Поняття педагогічної діяльності та її структура (конструктивний, організаторський, комунікативний, інформаційний, розвивальний, мобілізаційний, дослідницький елементи в структурі педагогічної діяльності).

Компоненти педагогічної діяльності: діагностичний, орієнтовно-прогностичний, конструктивно-проектувальний, організаційний, інформаційно-роз'яснюючий, комунікативно-стимулюючий, аналітико-оціночний, дослідницько-творчий. Поняття педагогічної майстерності.

Професійна придатність. Критерії педагогічної майстерності. Структура. Гуманістична спрямованість особистості. Професійні знання. Педагогічні здібності. Педагогічна техніка та її структура. Майстерність вчителя в керуванні собою. Керування внутрішнім емоційним станом. Імідж вчителя. Шляхи підвищення педагогічної майстерності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Балл Г. О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія. - 1994. - № 2. - С. 3-11.
2. Добрянська Л.Г. Формування мотивації учнів до навчання [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://licey-cv.com/metodichna-rabota/krashh-napraczuivannya-pk/565-formuvannya-motivacz-uchnv-do-navchannya-dopovd>
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Євтух М. Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень [Текст] : монографія / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Л. М. Дибкова ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. економіч. ун-т імені Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2010. – 248 с.
5. Елькін М.В. Історія педагогіки: [навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни] / М.В. Елькін, М.М.Головкова, А.А.Коробченко. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 204 с.
6. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. Курс лекцій. - К., 2000. - 100 с.
7. Завгородня Т.К. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник / Т.К.Завгородня, Л.М.Прокопів, І.В.Стражнікова. – Івано-Франківськ, 2014. – 160 с.
8. Зайченко І.В. Педагогіка. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Освіта України, 2006. – С. 86–97; 116–138.
9. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
10. Лаврик Г.В. Державні стандарти освіти і національне освітнє законодавство. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. К.: Центр учбової літератури, 2017 – 208 с.
11. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – Харків: ОВС, 2002. – С. 220–250.
12. Лутаєва Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Х. : Цифра принт, 2012. – 182 с.
13. Мартиненко, С. Методи навчання та їх класифікація [Текст] / Світлана Мартиненко, Людмила Хоружа // Початкова освіта. – 2010. – № 24. – С. 28–32.

14. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
15. Овчаров С. М. Інтегровані уроки – креативні учні [Текст] : навч.–метод. посіб. / Сергій Михайлович Овчаров, Катерина Володимирівна Овчарова. – Полтава : АСМІ, 2012. – 72 с.
16. Освітні технології: Навч. – метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
17. Пальчевський С.С. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2007. – С. 355–370.
18. Паньков Д.В. Організація навчання за інтерактивними технологіями. Методичні рекомендації для педагогічних працівників. – Донецьк: ДПО ІПП, 2006. – 48с.
19. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
20. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
21. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К. : А.С.К., 2007. – 144 с.
22. Поясик О. І. Методика виховної роботи : навчальний посібник / О. І. Поясик, В. В. Лаппо. – Івано–Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 202 с.
23. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
24. Репкин В.В., Репкина Н.В. Развивающее обучение: теория и практика. Томск: "Пеленг", 1997. - 288 с.

Допоміжна література

1. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография / Наталья Цыденовна Бадмаева – Улан-Удэ: Издательство ВСГТУ, 2004. – 280 с.
2. Васильєва М.П. *Теорія педагогічної деонтології: [монографія]* / Марина Петрівна Васильєва. – Х. : Нове слово, 2003. – 264 с.
3. Гін А. Прийоми педагогічної техніки / А. Гін. – Х. : Основа, 2018. 112 с.
4. Дмитренко К.А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос, С.В.Бекетова. – Х. : Основа, 2018. – 119 с.
5. Зайченко І. В. Педагогіка. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.В. Зайченко. – К. : Освіта України, 2006. – С. 86–97; 116–138.
6. Євтух М. Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень [Текст] : монографія / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Л. М. Дибкова ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. економіч. ун–т імені Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2010. – 248 с.

7. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Евгений Павлович – СПб. : Питер, 2002. – 512 с.: ил.

8. Патяева Е. Ю. Мотивация учения: заданное, стихийное и самоопределяемое учение / Екатерина Юрьевна Патяева / Современная психология мотивации / под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2002. – С. 289-314.

9. Практикум з педагогіки: навчальний посібник: Видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченка. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 482 с.

10. Штефан Л. В. Інноваційні технології в освіті : навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей / Л. В. Штефан – Х. : Видавництво «Друкарня Мадрид», 2012 – 174 с.

11. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕО-ЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. <http://nus.org.ua/>

2. <https://www.ed-era.com/>

3. <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-SmartOsvita+Par+1/about>

4. <http://dspace.univer.kharkov.ua/>

5. www.psiholibrary.com.ua

6. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт МОН України;

7. <http://www.iteach.com.ua> – програма Intel «Навчання для майбутнього»;

8. www.zakon.gov.ua – сайт Верховної Ради України, законодавча база

9. www.mon.gov.ua/sms_ce – нормативно-методичні матеріали, перелік програм та підручників

10. <http://www.debryansk.ru/> – інформаційно-методичний сайт. Все для управлінців і викладачів.

